

*Hankerakennus
23.5.2008
M. Korhonen*

**VIEMÄRIKAIVANNON ARKEOLOGINEN VALVONTA KIRKKONUMMEN
KIRKKOMAALLA LOKAKUUSSA 1995**

Kertomus virkamatkasta 16.10.1995
Markus Hiekkänen

Kuten aikaisemmin suunnitelmissa on esitetty, tehdään Kirkkonummen kirkkomaan pohjois- ja luoteisosaan vesijohto- ja viemärikaivanto osana kellotapulिन uutta toiminnallista järjestelyä (ks. kertomukseni 1993-94, RHO arkisto). Kaivanto on ollut tarkoitus tehdä huoltorakennuksesta kellotapulिन pohjoiseen siipirakennukseen tai tarkemmin sen vieressä olevaan yhteyskaivoon. Koska on mielestäni mahdollista, että kaivantoa tehtäessä löydetään jälkiä esim. kirkkomaan aikaisemmasta aidasta (tai aikaisemmista aidoista), edellytin museoviraston edustajan valvontaa kaivannon tekemisen ajan.

Kaivanto

Kaivanto tehtiin 16.10.1995 klo 10.30-15.40 bobcatilla. Kaivannon leveydeksi tuli 70-120 cm vaihdellen epäsäännöllisesti, sillä maaperä on lohkeilevaa ja silloin tällöin saattoi parinkin metrin pituinen ja puolen metrin levyinen jakso seinämää valahtaa jo valmiiksi tehdyn kaivannon pohjalle.

Kaivannon alkupiste oli huoltorakennuksen SW-kulman ja kirkon pohjoissakaran NW-kulman välissä oleva syöttökaivo, johon asti syksyllä 1994 tehty kaivanto ulottui (ks. kertomukseni RHO arkisto). Tästä kaivosta kaivannon yleissuunnaksi otettiin kirkon kellotapulिन eteläinen siipi eli suunta oli lähes tarkasti

NE-SW. Tällä tavoin kaivanto ohitti pohjoissakaran 65 cm:n etäisyydellä. Vuoden 1918 muistopatsaan kaivanto puolestaan ohitti sen luoteispuolelta 120 cm:n etäisyydellä. Vain kolme metriä kirkon länsisakaran NW--kulmasta pohjoiseen kaivannon suunta käännettiin E--W-suuntaiseksi kohti kellotapulnin pohjoissiiven koilliskulmaa. Kaivannon yleinen syvyys oli 160-180 cm.

Kaivannon suuntaisesti kulki 50-80 cm:n syvyydessä ainakin kellojen soittokaapeli, kellotapulnin syöttökaapeli sekä pari vanhempaa kaapelia, joten maaperää oli sekoitettu jo aikaisemmin useita kertoja. Koska ne eivät olleet täsmälleen nyt tehdyn kaivannon kohdalla, oli kerrosjärjestys kuitenkin havaittavissa. Alkupään osuus kaivettiin 50 cm:n tason alapuolelta lapioin. Edellä mainitun kaivannon suunnanmuutostokohdan kohdalla katkaisi kaivurin kauha vahingossa molemmat uudemmat johdot. Kellot soivat pari kertaa ja ääniluukut avautuivat puoliksi; sitten koko tapuli olikin pimeä.

Havainnot ja niiden tulkinta

Kaivannon alkupäässä lähellä syöttökaivoa on maanpinnassa n. 5 cm sepeliä, jonka alla on tummanruskeaa likainen sora, seassa tiilenpaloja, myös isoja, ja kalkkilaastia. Juuri tällä jaksolla 0-2 m alkupäässä on kerrosjärjestys sekoittunut aikaisempien kaapelikaivantojen (ks. ed.) takia. Kirkon pohjoissakaran NW-kulmasta 1,5 m lounaaseen on kerrosjärjestys sellainen, että pinnassa on savensekaista harmaata soraa 10 cm. Tämän alla oli ensin 10 cm keltaisen hiekan kerros, sitten 5 cm harmaampaa hiekkaa ja taas tämän alla 10 cm kellanruskeaa hiekkaa. Kysymyksessä ovat ilmeisesti kirkkomaan täyttökerrokset viime vuosikymmeniltä. Alimman hiekkakerroksen alapuolella oli 1,3 m tummaa, orgaanista ainesta sisältävä kulttuurikerros, jossa risteili runsaasti juuria. Seassa oli kalkkilaastin paloja ja muruja sekä tiilenkatkelmia, mm päästä viistetyistä tiilistä. Näiden mitat olivat

? x 14 x 7 cm, viisteen pituus 15 cm (yhden tämänkaltaisen katkelman toimitin RHO:n fragmenttivarastoon). Tämä kerros on ainakin osittain täyttökerros 1800-luvulta.

Suunnilleen kolme metriä pohjoissakaran SW-kulmas-
ta lounaaseen alkoi kaivannosta tulla yhä enenevässä määrin kiviä, sekä lohkottua että lohkomattomia, joten tällä kohdalla kaivettiin jonkin aikaa maata läpi. Tässä osoittautui, että paikalla on muurinperustus, jonka yläpinta on 45-55 cm:n ja pohja n. 160 cm:n syvyydessä nykyisestä maanpinnasta. Perustuksen suunta on jokseenkin sama kuin kirkon pohjoisseinän eli E-W, joten NE-SW-suuntainen kaivantomme leikkasi vinosti sen poikki. Perustuksen eteläpinta on 180 cm pohjoiseen vuoden 1918 muistopatsaasta ja sen leveys on n. 140 cm. Rakenne koostuu löyhästi kalkkilaastilla toisiinsa sidotuista 40-80 cm:n läpimittaisista kivistä, joista suurin osa on lohkottu; tiiliä tai sellaista katkelmia ei ollut käytetty. Perustuksen alla ei näkynyt jälkiä puupaaluista tms. Kalkkilaastia oli erityisesti perustuksen yläpinnassa. Sen eteläpuolella kulttuurikerroksessa oli vähemmän kalkkilaastin muruja kuin pohjoispuolella.

Löytöä on sen rakenteen, sijainnin, syvyyden ja suunnan perusteella vaikea kuvitella muuksi kuin kirkkomaan entisen pohjoisaidan perustukseksi. Absoluuttista ajoitusta on vaikea esittää. On täysin mahdollista, että se on peräisin jo ajalta, jolloin kirkon 1. vaihe rakennettiin eli 1400-luvun alkupuolelta. Juuri etelärannikon seurakunnille tällainen muuriaita keskiajalla on tutkimusteni mukaan ominainen. Etäisyys kirkon runkokuoneesta tämän pohjoispuolella on havaintojeni mukaan tyypillinen keskiaikaisille, mutta myös myöhemmille ajoille aina 1700-luvun loppupuolelle asti.

Suunnilleen kaksi metriä vuoden 1918 muistopatsaasta länteen on ruskeanharmaa pohjamaa 110 cm:n syvyydessä. Tässä, n. 6 m kirkon länsisakarasta pohjoiseen rikkoutunut hautaus, jonka syvyys maanpinnasta on 180 cm. Sen ikää oli mahdoton arvioida, mutta

arkusta ei jälkiä näkynyt eikä esineitä löytynyt.
Käsien asentoa ei voinut arvioida.

Kaivannon E-W-suuntaisessa osassa alkaen neljä metriä länsisakaran länsiseinästä tuli kuuden metrin matkalla 100-150 cm:n syvyydestä esiin erittäin suuri määrä ihmisluita, joita oli parissa kolmessa eri keskittymässä. Luut olivat täysin sekaisin ja ilmeisesti tuotu paikalle kaivettuihin kuoppiin muualta. Maaperä oli löyhää ja kuivahkoa. Laskin pelkästään kalloja ainakin 200, mutta niitä on kuopissa paljon enemmän, sillä kaivanto tietysti leikkasi vain osan näistä. Arvelisin kysymyksessä olevan niiden vainajien jäännökset, jotka tuotiin kirkosta arkeologisten kaivausten aikana 1956. Perustan arvioni maan löyhyyteen ja luiden tietynlaiseen kuivuuteen ja "asettumattomuuteen", ts. kuopat täytteineen eivät olisi kovin vanhoja.

Lähes täsmälleen 11 m suorassa kulmassa länsisakaran länsiseinään nähden (jokseenkin samassa linjassa sankarimuistomerkin ristin kanssa) tuli esille samanlainen kiviperustus kuin edellä kuvattu lähellä pohjoissakaran lounaiskulmaa. Sen rakenne ja laastimäärä oli kuvatunkaltainen, samoin mitat (leveys 140, yläpinnan syvyys maanpinnasta 40-50 cm ja koko perustus korkeudeltaan 110-120 cm). Perustuksen suunta on N-S. Tulkintani mukaan kysymyksessä on kirkkomaan länsiaita, luultavasti samanaikainen kuin ed. jäännös, siis rakennettu sen kanssa samanaikaisesti.

Muuriperustuksen länsipuolella kulttuurikerros on huomattavasti ohuempi (130 cm) kuin itäpuolella.

Helsingissä 17.10.1995

Markus Hiekkänen